

A bakkalaureátusi törvény.

A törvényhozás május utolsó napjain az 1925-ben létesített bakkalaureátusi vizsgálatra vonatkozó törvény néhány módosítását fogadta el. Ez a módosított törvény már az idén életbe lép.

Mi tette szükségessé a törvény módosítását?

A megokolás megállapítja, hogy a bakkalaureátus, mint kiválasztó vizsgálat, szükséges. De három évi tapasztalat bizonyos hiányait állapította meg s a közoktatás vezetőjét arra bírta, hogy e hibák kijavítása végett a törvény néhány intézkedésének módosítását javasolja.

Egyik ilyen módosítás az, hogy növeli a vizsgáló bizottságok számát s nem 200, hanem csak 100 jelentkezőt utal egy bizottság elé.

A másik: a bizottságokat úgy alkotja meg, hogy legyenek benne olyan tanárok is, akik ismerik a jelölteket már mint tanulókat, hogy az osztályozásnál a tévedés, amennyire lehet, kikerülhető legyen (să se elimine, cât mai mult posibil, hazardul).

A harmadik: a vizsgálat tárgyainak *kevesbitése kettővel* és az irodalmi és természettudományi tantárgyak között valamennyire észszerűbb egyensúly létesítése.

A közvéleményben az a nézet terjedt el, hogy a vizsgáló-bizottságokban részt fognak venni kisebbségi tanárok is. Ez a nézet helytelen. A törvény félreérthetetlenül mondja, hogy a vizsgáló-bizottságok tagjai csak *állami* tanárok lehetnek. De a bizottságokat úgy kell összeállítani, hogy legyenek azokban más városban szolgáló tanárok, valamint olyanok is, akik olyan iskoláknál szolgálnak, amelyekből a vizsgálandó jelöltek jönnek. Minthogy azonban megvizsgálandó jelöltek nemcsak állami iskolákból jelentkeznek, hanem felekezetiékből is s minthogy a bizottság tagjai csak állami tanárok lehetnek, világos, hogy itt a román tanügyi közvéleménytől is kívánt olyan méltányos és helyes intézkedésről, a régi törvénnyel szemben azt mondhatjuk: kedvezményről van szó, amelynek üdvös

hatásából kisebbségi tanulók, ha nem állami iskolában tanultak, nem részesülhetnek.

Az új törvény eltörli a franciából az írásbelit s a tanulónak jogot ad, hogy válasszon a fizika-kémia és a természetrajziak között. Ez határozottan a terhek könnyítését jelenti. De jelent egyebet is. A miniszter megokolásában meg sem említi azt a legfőbb okot, amely a törvény módosítását elkerülhetetlenül szükségessé tette. Az 1925. évi bakkalaureátusi törvény a három ágú (klasszikus, modern és reál) és nyolc osztályos liceum testére volt szabva. A múlt ősszel életbelépett az új középiskolai törvény, mely a liceumot hét évesre kurtítja s a háromfelé ágazó felső tagozatot megszüntetve, megalkotja az *egységes* középiskolát. Volt alkalmunk érdeme szerint méltatni ennek a kezdeményezésnek az egész művelt világ példájától eltérő, a tudományok fejlődésével egyenesen ellenkező irányt követő voltát. Mondottuk, hogy a tervszerű és előrelátó törvényhozónak ezzel a törvénnyel egy időben kellett volna beterjesztenie azt a tervét is, ahogyan az „*előkészítő év*“-et megszervezni gondolja. Hiszen a 7 éves liceum gondolata ezen a pilléren nyugszik. Most már a hét osztályt végzett ifjúságnak egy egész évfolyama van, amelynek, különösen a kisebbséginek egy kis töredéke, jog szerint letette, vagy letehetne volna a bakkalaureátusi vizsgát s útját vehetné — a főiskolai tanulmányok felé. De hogy? Hiszen az „*előkészítő év*“ tudomásunk szerint még most sincs megszervezve. Ilyen fejtelenségre, ilyen logikai képtelenségekre vezet a minden áron és lázas tervszerűtlenséggel reformálni akarás.

De hogy visszatérjünk tárgyunkhoz, meg kell mondanunk, hogy a törvényhozás ez alkalommal ráhibázott — a helyes útra. Feladata az lett volna, hogy a működésben levő *egységes* középiskola tanulmányi rendjéhez alkalmazkodó törvényt alkosson, mely a régi törvény szerint háromfelé ágazó tanulmányi rendnek a vizsgálat tárgyát alkotó elemeit egységesítse úgy, amiként az új törvény tervezői elgondolták és törvénybe foglalták. De ehelyett mi történt? Győzött az egységesítő törvény minden rendelkezése dacára, a tanulmányok tényleges elágazását belátó s azzal számoló meggyőződés és az érvényben levő törvénnyel nem megegyezően, hanem *elvi ellentétben* bevitte a bakkalaureátusi törvénybe a *bifurkációt*, a két-féle ágazást, amikor *szabad választást enged a tanulónak az írásbelinél a latin és mennyiségtan, a szóbelinél a természettan-vegytan és természetrajziak között*. Ez a szabad választás — ismételjük — elvileg ellentétben van a törvénnyel, annak egységesítő szellemével.

De nincs ellentétben az étellel s az emberi lélek appercipiáló készségével s a szellemi elsajátítás módjának természetével. Azért a törvényt ebből a szempontból helyeselni tudjuk. De ebből következik az is, hogy a törvény egész egységesítő szándékát — a volt miniszter minden megejtő ékesszólású fejtegetése és meggyőzni akarása dacára is — elhibázottnak tartjuk. És meg vagyunk győződve, hogy ez a tanterv nem lesz hosszú életű. Még életbe sem lépett teljesen s a tantervét már is módosították. Van a megokolásnak egy mondata, amely bennünket, kisebbségeket közelebbről érdekel. Azt mondja a miniszter: módosítania kellett a törvényt negyedszer azért is, hogy biztosabb kezességet nyújtson a kisebbségi eredetű jelöltek könnyébbítésére, hogy szabatosan tudják megítélni az anyanyelvükön kifejezett ismereteiket. Gondolkozunk, törjük a fejünket, mi itt a könnyébbítés? Sehogysem tudunk rájöni. A régi törvény is úgy intézkedett, hogy legyenek a bizottságnak az illető kisebbség nyelvét beszélő tagjai is. Az új törvény is csak ezt írja elő. A régi törvény azt mondta, hogy ezek illetékessége csak azokra a tárgyakra terjed ki, amelyekre kinevezettek. Az új törvény is ezt mondja. Hol itt a könnyébbítés? Igaz, hogy a régi törvény idejében nagyon gyakran megtörtént, hogy a törvény ellenére a bizottságok úgy alkottattak meg, hogy tényleg nem voltak bennök a kisebbségek nyelvét beszélő tagok. Vagy ha voltak, azok nem voltak szakemberek s nem tudták a tanulók feleleteit a románul kérdező szaktanárnak helyesen tolmácsolni. Hogy ilyen körülmények között, hogy mehetett egy tanuló feleletének megítélése, a sorsát talán egész életére eldöntő osztályozás, azt könnyű elgondolni.

A „könnyítés“ talán abban lesz, hogy most a bizottságok tényleg a törvény betűje és szelleme szerint fognak megalakíttatni? Majd meglátjuk. De ez esetben sem könnyítésnek mondanók, hanem amaz elemi emberi jog érvényesülésének, — de csupán a vizsgálatnak e két tárgyánál, t. i. a fizika-vegytannál és természetrajziaknál, — ami sajnosan hiányzik a vizsgálat többi tárgyainál, — hogy többségi és kisebbségi tanulók *egyenlő* megterheléssel mennek egy olyan versenyre, melytől életsorsuk jobbra vagy balra fordulása függ és eredetre és vallásra való tekintet nélkül kizárólag tudásuk alapján egyenlően jóindulatú tárgyilagossággal osztályoztatnak.

Van a törvénynek még egy intézkedése, amely a megítélés tévedésének csökkentését lesz hivatva szolgálni, ha alkalmazni fogják. Azt mondja a törvény, hogy az eredmény megállapításánál

tekintetbe kell venni „olyan mértékben, aminőt a szabályzat meg fog állapítani“, azokat a középjegyeket (media) is, melyekkel a jelölt a liceum felső osztályait végezte. Milyen lesz az a mérték, majd a később megjelenő végrehajtási utasítás fogja megmondani.

S hogy erről is egy szót ejtsünk: ennek is, valamint a törvénynek is már rég meg kellett volna jelennie. Hiszen a miniszter bizonyos ígéreteket tett az állandó közoktatási bizottságban, amelyekről azt mondotta, hogy majd a szabályzatban fogja közölni. Ilyen lényeges és egyáltalában nem részletkérdés, aminek minősítették, az, hogy az „*instructiune civica*“ nevű tárgyból csupán az „*ország alkotmányát és fejlődését*“ fogják kérdezni. Nem tudom egész bizonyosan, hogy jól vagyok-e értesülve, de úgy tudom, hogy az alkotmányt tanulták ugyan, de „fejlődését“ csak annyiban, amennyiben a történelemmel kapcsolatosan, semmiesetre sem rendszeresen, előfordult. Ha már az alkotmány „fejlődése“ a rendszeres kérdés tárgya lesz, könnyű elképzelni, hogy az a tanulót zavarba fogja hozni. Az tudni fogja a mai állapotokat, de hogy azok a történelem folyamán hogy fejlődtek ki, azt nem tudja, mert nem tanulta. S mert az utasítás kellő időben nem jelent meg, ideje sem volt, hogy a nem tanultakat kipótolja.

Dr. Gál Kelemen.

A templomok jelentősége.¹

Abban a nehéz helyzetben, melynek ma szenvedő hősei kisebbségi egyházaink, kutatva keresünk minden jelenséget, minden megnyilatkozást, amelyre létünket, jövőnket alapozhatnók.

Akkor, amikor egyházszervezeteinknek viharedzett bordáit kívülről az államhatalom kezelőinek barátságtalan mostohasága, belülről a megsokasodott szükségletek, éhséget jelző segélykiáltások döngetik; akkor, midőn a kisebbségi társadalom anyagi erejének megfogyatkozását s így áldozatkészségének és képességének csökkenését kell megállapítanunk; akkor, midőn mindezeknek hátrányát tetézi a világháború erkölcsrontó hatásai nyomán fellépett, megnövekedett *közöny*; akkor, mikor, mint a szép híves patakra a szarvas kívánczik, úgy vágyik lelkünk egy reménysugár után; akkor... miként a kiszáradott földet újra élteti egy jótékony májusi eső, oly melegen érintett engemet is az erzsébetvárosi híveinknek templom-alapot teremtő és templomépítésre törekvő nemes mozgalma; s midőn ehhez segítsémet, közremunkálásomat kérték, teljes készséggel hajoltam meg nemes törekvésük előtt s vállalkoztam arra, hogy estélyükön résztveszek.

Templomot, vagy legalább is imaházat törekszenek építeni szeretett híveink. Tenni óhajtják mielőbb...

Nem hallgathatom el, hogy ma már vannak, kik a Szentírás azon kijelentésére támaszkodva, hogy „valahol ketten-hárman az én nevemben összegyűltök, ott vagyok köztetek“, tehát ott megjelenik az Isten: azt hangoztatják, hogy a templomépítés ma már idejét mult fényűzés, a templomokat csupán az egyházi ceremóniák külső díszének értékelik s így minden templomépítést pazarlásnak neveznek.

Ilyennek hangoztatása esetén előtérbe nyomul a kérdés, hogy helytálló-e az ily felfogás? Ma indokolt-e a templomépítés?

¹ Felolvasatott Erzsébetvároson az építendő unitárius templom javára 1929 április 1-én rendezett estélyen.